

Кохан Вероніка Павлівна

*кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу
правового регулювання структурно-технологічного розвитку економіки
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0002-3129-9266*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглядається право на працю ветеранів війни як фундаментальне соціально-економічне право людини в умовах воєнного стану. Проаналізовано нормативно-правові засади його забезпечення в Україні, зокрема Конституцію України, Кодекс законів про працю України, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Висвітлено особливості реалізації трудових прав ветеранів в умовах воєнних викликів: скорочення робочих місць, проблеми дискримінації, необхідність соціальної та психологічної адаптації. Визначено ключові проблеми застосування правових гарантій і запропоновано напрями вдосконалення державної політики у сфері працевлаштування та соціальної інтеграції ветеранів.

Ключові слова: право на працю, ветерани війни, воєнний стан, трудові гарантії, соціальна адаптація.

Kokhan Veronika

*PhD in Law, Senior Researcher, Head of the Department of
of legal regulation of structural and technological development of the economy
of the Research & Scientific Institute of Legal Support of Innovative
Development of the NALS of Ukraine
ORCID 0000-0002-3129-9266*

ISSUES WITH WAR VETERANS EXERCISING THEIR RIGHT TO WORK UNDER MARTIAL LAW

The article examines the right to work of war veterans as a fundamental socio-economic human right under martial law. The legal framework in Ukraine is analyzed, including the Constitution of Ukraine, the Labour Code of Ukraine, and the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection." The study highlights the specific challenges of implementing labor rights during wartime: job losses, risks of discrimination, and the need for social and psychological adaptation. Key problems of applying legal guarantees are identified, and recommendations for improving state policy on employment and social integration of veterans are proposed.

Keywords: right to work, war veterans, martial law, labor guarantees, social adaptation.

Право на працю є одним із основних соціально-економічних прав людини, закріпленим у Конституції України та численних міжнародно-правових актах. Його зміст полягає у забезпеченні кожному громадянину можливості вільно обирати вид діяльності, отримувати гідні умови праці та захист від безробіття. Особливої актуальності право на працю набуває в умовах збройної агресії проти України, коли питання реалізації трудових прав ветеранів війни безпосередньо пов'язане з їх соціальною адаптацією та інтеграцією у мирне життя.

Ветерани війни, повертаючись із зони бойових дій, стикаються не лише з фізичними та психологічними наслідками війни, а й із складнощами працевлаштування. Втрата робочих місць, економічна нестабільність, руйнування підприємств та обмежені можливості регіональних ринків праці створюють додаткові перешкоди. Хоча законодавство України гарантує низку пільг і правових механізмів для підтримки цієї категорії громадян, їх реалізація часто ускладнюється бюрократичними перепонами, нестачею спеціальних програм професійної адаптації і перенавчання та стереотипним ставленням роботодавців.

Отже, дослідження права на працю ветеранів війни в умовах воєнного стану має не лише теоретичне, а й практичне значення. Воно дозволяє виявити прогалини у правозастосуванні, визначити ефективність існуючих гарантій та виробити пропозиції щодо удосконалення державної політики у сфері трудових прав ветеранів.

Тезово виділимо особливості реалізації ветеранами війни права на працю.

По-перше, Конституція України (ст. 43) гарантує кожному право на працю та захист від безробіття [1]. Спеціальні норми щодо ветеранів війни закріплені в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [2], який визначає систему пільг і преференцій, у тому числі щодо працевлаштування. Додатково застосовуються положення Кодексу законів про працю України [3] та Закону «Про зайнятість населення» [4], які встановлюють квоти для роботодавців у прийнятті на роботу ветеранів.

По-друге, на реалізацію юридичних гарантій, зокрема, і у сфері праці вплинуло запровадження воєнного стану в Україні. Незважаючи на підвищення потреби в кадрах у певних секторах економіки (зокрема у сфері безпеки, логістики, виробництва військового обладнання), що потенційно означає додаткові можливості для працевлаштування ветеранів, масове руйнування підприємств, переміщення бізнесу та скорочення робочих місць обмежують ефективність встановлених державних гарантій.

По-третє, аналіз поточного ринку праці, де суб'єктом трудових відносин виступає ветеран війни, свідчить, що основними проблемами реалізації трудових прав ветеранів війни є:

- (1) формальний характер гарантій. Квотування робочих місць для ветеранів часто виконується формально, без реального забезпечення їх адаптації;
- (2) брак перекваліфікаційних програм. Значна частина ветеранів має військові навички, які не завжди можна застосувати у цивільному житті;
- (3) стереотипи роботодавців. Існує упереджене ставлення до ветеранів, пов'язане з ризиками посттравматичного синдрому або ймовірними труднощами соціальної інтеграції;
- (4) правові прогалини. Законодавство не враховує нові виклики воєнного стану, наприклад, масову міграцію всередині країни чи необхідність віддаленої зайнятості.

І останнє – по-четверте – щодо перспектив вдосконалення законодавства у сфері праці ветеранів війни і практики доцільно:

- (1) створити дієві програми перекваліфікації та професійної адаптації;
- (2) розширити інструменти нестандартної зайнятості, легалізувати види такої праці, наприклад, працю через цифрові платформи;
- (3) передбачити фінансові стимули для роботодавців, які працевлаштовують ветеранів;
- (4) забезпечити психологічний супровід у процесі інтеграції у трудові колективи;
- (5) удосконалити систему контролю за дотриманням квот і гарантій.

Право на працю ветеранів війни – це не лише конституційне право, а й важлива гарантія соціальної справедливості та безпеки. В умовах воєнного стану реалізація цього права стикається з низкою викликів, пов'язаних як із об'єктивними економічними труднощами, так і з недоліками правового регулювання. Подальший розвиток трудового законодавства та державної політики у цій сфері має ґрунтуватися на принципах реальної соціальної підтримки, недискримінації та сприяння адаптації ветеранів до мирного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
3. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
4. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.

REFERENCES

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Constitution of Ukraine (Law of Ukraine No. 254k/96-VR, June 28, 1996). *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, Article 141 [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection (Law of Ukraine No. 3551-XII, October 22, 1993). *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 45, Article 425 [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1971). Labour Code of Ukraine (Law of Ukraine No. 322-VIII, December 10, 1971). *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR*, Supplement to 50, Article 375 [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). On Employment of the Population (Law of Ukraine No. 5067-VI, July 5, 2012). *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 24, Article 243 [in Ukrainian].